

УДК 657.006

DOI: 10.30857/2786-5398.2024.3.8

Дмитро О. Красніков
Західноукраїнський національний університет, Тернопіль, Україна
**МЕТОДИКА ДОКУМЕНТУВАННЯ ТА ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ
У МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ**

Міжнародна торгівля передбачає складні транзакції та велику кількість документації для забезпечення точності, відповідності та прозорості при здійсненні відповідних операцій. Належне документування та методи бухгалтерського обліку є вирішальними для ефективного управління цими операціями. Саме тому в представленій статті розглянуті основні особливості методик документування та обліку розрахунків при здійсненні операцій в межах міжнародної торгівлі. Метою роботи є визначення оптимальної методики документування та обліку розрахунків у міжнародній торгівлі. Основними методами використаними при здійсненні поточного дослідження є: методи аналізу та синтезу для виявлення особливостей міжнародної торгівлі у сучасних умовах цифровізації та трансформаційних змін, а також для аналізу відповідних документарних методик щодо обліку розрахунків при здійсненні торговельної діяльності; методи дедукції та індукції; метод порівняння; логічний метод, а також графічні та табличні методи для наочного представлення окремих результатів дослідження. Так в ході дослідження виявлено наступні поширені методи та типи документації, які використовуються в міжнародній торгівлі: комерційний рахунок-фактура, коносамент, сертифікат походження, пакувальний лист, рахунок-проформа, акредитив (L/C), страхове свідоцтво, ліцензія на імпорт/експорт, сертифікат перевірки та інші. Методи бухгалтерського обліку в міжнародній торгівлі: облік за принципом нарахування; облік готівки, мультивалютний облік, облік витрат, трансфертне ціноутворення, коди гармонізованої системи (HS) та інше. Таким чином, методика документування та обліку розрахунків у міжнародній торгівлі є комплексною системою, що потребує детального аналізу та відповідного підходу до кожного етапу торгової операції. Впровадження сучасних технологій автоматизації процесів, забезпечення відповідності нормативним вимогам та постійне вдосконалення процедур дозволяє підвищити ефективність міжнародної торгівлі та мінімізувати ризики, пов'язані з нею.

Ключові слова: міжнародні угоди; співробітництво; фінансове регулювання; зовнішньоекономічна діяльність; міжнародна торгівля; облік операцій; облік розрахунків; документування; методика документування; розрахунки в міжнародній торгівлі; цифровізація; цифрові фінансові інструменти; цифровий інструментарій міжнародної торгівлі; цифрова економіка; міжнародні стандарти; фінансова безпека; ризик; фінансові інструменти; ціноутворення; трансформаційні зміни; трансформація бізнес-процесів.

Dmytro O. Krasnikov
West Ukrainian National University, Ternopil, Ukraine
**METHODS OF DOCUMENTATION AND ACCOUNTING OF CALCULATIONS
IN INTERNATIONAL TRADE**

International trade involves complex transactions and a large amount of documentation to ensure accuracy, compliance and transparency in carrying out the relevant transactions. Proper documentation and accounting practices are critical to the effective management of these operations. That is why the presented article examines the main features of the methods of documentation and accounting of calculations when carrying out operations within the framework of international trade. The purpose of the work is to determine the optimal method of documentation and accounting of settlements in international trade. The main methods used in the

implementation of the current research are: methods of analysis and synthesis to identify the features of international trade in modern conditions of digitalization and transformational changes, as well as to analyze the relevant documentary methods for accounting calculations in the implementation of trade activities; methods of deduction and induction; method of comparison; logical method, as well as graphical and tabular methods for visual presentation of individual research results. Thus, during the research, the following common methods and types of documentation used in international trade were identified: commercial invoice, bill of lading, certificate of origin, packing list, proforma invoice, letter of credit (L/C), insurance certificate, import/export license, inspection certificate and others. Accounting methods in international trade: accrual accounting, cash accounting, multi-currency accounting, cost accounting, transfer pricing, Harmonized System (HS) codes and others. Thus, the method of documenting and accounting for settlements in international trade is a complex system that requires detailed analysis and an appropriate approach to each stage of a trade operation. The implementation of modern process automation technologies, ensuring compliance with regulatory requirements and constant improvement of procedures allows to increase the efficiency of international trade and minimize the risks associated with it.

Keywords: *international agreements; cooperation; financial regulation; foreign economic activity; international trade; accounting of operations; accounting of settlements; documentation; documentation method; settlements in international trade; digitalization; digital financial instruments; digital tools of international trade; digital economy; international standards; financial security; risk; financial instruments; pricing; transformational changes; transformation of business processes.*

Постановка проблеми. Сучасна міжнародна торгівля перебуває сьогодні в епіцентрі трансформаційних змін, що визначаються розвитком цифрових технологій, глобалізацією та динамічними змінами, що торкаються глобального економічного простору та його процесів. В умовах цифровізації відбувається стрімке переосмислення традиційних підходів до ведення бізнесу, трансформуються традиційні бізнес-процеси, що призводить до появи нових можливостей та викликів для всіх учасників міжнародного торгового процесу.

Зазначимо, що цифрові технології значно змінюють ландшафт міжнародної торгівлі, впливаючи на всі її аспекти в такому ланцюгу, як: виробництво-логістика-маркетинг-логістика-маркетинг-розрахунки. Цифровізація економічних процесів, автоматизація виробництва, Big Data, використання штучного інтелекту та блокчейн технологій підвищують ефективність, прозорість і безпеку торгових операцій. Трансформаційні зміни також впливають на регуляторні та нормативні аспекти ведення міжнародної торгівлі. Вимоги до дотримання стандартів, митні процедури та податкове законодавство адаптуються до нових реалій, що вимагає від компаній гнучкості та готовності швидко реагувати на зміни. Водночас, посилюється увага до питань кібербезпеки, захисту даних і конфіденційності інформації, що є критично важливими в епоху цифровізації.

Особливості сучасної міжнародної торгівлі також включають інтеграцію екологічних та соціальних стандартів, що відображають зростаючу свідомість споживачів та бізнесу щодо сталого розвитку. Впровадження «зелених» технологій і підходів до торгівлі стає важливим аспектом конкурентоспроможності на глобальному ринку.

Методика документування та обліку розрахунків у міжнародній торгівлі є важливим аспектом, що забезпечує ефективність, прозорість і відповідність вимогам законодавства в процесі здійснення торгових операцій між країнами. Основними завданнями документування є забезпечення належної фіксації умов контрактів, характеристик товарів, їх вартості та обсягу, а також гарантій виконання зобов'язань сторонами. Документи, такі як комерційний

рахунок, коносамент, сертифікат походження, пакувальний лист та інші, є невід'ємною частиною торгових операцій та слугують основою для здійснення розрахунків.

Облік розрахунків у міжнародній торгівлі передбачає використання різних методів для точного відображення фінансових операцій, зокрема використання методів нарахування та касового методу, мультивалютного обліку, обліку витрат та ціноутворення для забезпечення прозорості та контролю за фінансовими потоками. Важливим аспектом є також управління валютними ризиками та дотримання податкового законодавства різних країн.

Саме тому проблематика поточного дослідження є актуальною, а через змінність багатьох економічних процесів під впливом цифрової економіки та глобалізації потребує постійного аналізу та дослідження.

Аналіз сучасної літератури. Сьогодні проблематика трансформації бізнес-процесів є актуальною та своєчасною через змінність економічного простору та процеси глобалізації та інтеграції. За таких умов багато дослідників в своїх роботах піднімають окремі питання щодо трансформаційних змін глобального економічного середовища. Так окремі аспекти цифровізацій, становлення цифрової економіки, трансформації сучасних бізнес-процесів, фінансової безпеки, цифрової інклюзії та міжнародної торгівлі знайшли своє відображення у роботах О. Боєнко, Л. Буяк, О. Десятнюк, О. Іващенко, В. Карп, О. Кириленко, А. Крисоватого, Т. Орехової, В. Панасюк, В. Панченка, О. Приятельчук, О. Птащенко, Н. Резнікової, О. Сохацької, О. Федірко, І. Хаджинова, Т. Шталь та інших.

Проблематика документування та обліку розрахунків, страхування розрахунків знайшли своє відображення у роботах: М. Білуха, Ф. Бутинець, В. Івашкевич, О. Кнейслер, В. Палій, В. Панасюк, А. Петрук, М. Пушкар, Я. Соколов, Н. Спасів, Л. Хоружий та інші.

Через змінність сучасних умов господарювання дослідження проблематики документування та обліку розрахунків у міжнародній торгівлі є актуальним, а окремі його елементи потребують уточнення та постійних досліджень через динаміку свої змін.

Метою даної статті є визначення оптимальної методики документування та обліку розрахунків у міжнародній торгівлі.

Результати дослідження. Міжнародна торгівля сьогодні є важливим елементом глобальної економіки, який включає обмін товарами та послугами між країнами. Вона є однією з найдавніших форм економічної взаємодії, що сприяє економічному зростанню, розвитку технологій та культурному обміну між народами. Саме тому, основні аспекти міжнародної торгівлі представимо на рис. 1.

Джерело: складено на основі [1–4, 7–9, 12–14].

Рис. 1. Аспекти міжнародної торгівлі

Таким чином, міжнародна торгівля є складним і багатогранним процесом, який відіграє ключову роль у світовій економіці. Вона сприяє економічному розвитку, інноваціям і покращенню якості життя, створюючи можливості для зростання і співпраці між країнами.

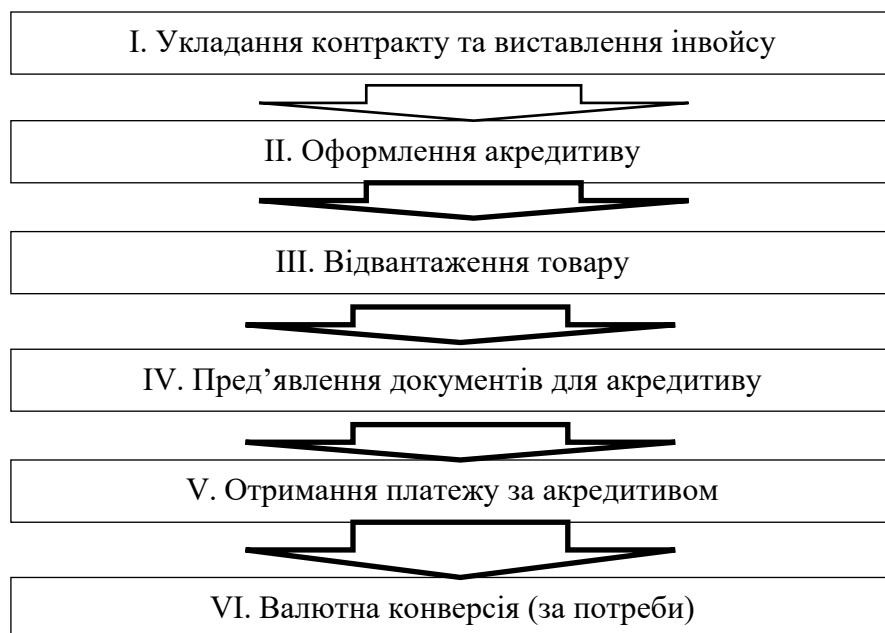
Саме тому за таких умов, особливої актуальності набуває визначення методик та підходів до документування та обліку розрахунків в міжнародній торгівлі.

Облік розрахунків у міжнародній торгівлі є ключовим елементом, який забезпечує фінансову стабільність і прозорість у процесі ведення бізнесу між країнами. Сучасні глобалізаційні процеси значно розширюють можливості для компаній, дозволяючи виходити на нові ринки та встановлювати міжнародні партнерства. Проте, разом із цими можливостями виникають і нові виклики, пов'язані з управлінням фінансовими операціями, обліком розрахунків та дотриманням нормативних вимог різних країн.

Ефективний облік розрахунків у міжнародній торгівлі вимагає застосування різних методів і підходів, що дозволяють точно відображати фінансові операції, мінімізувати ризики і забезпечувати відповідність податковим і митним законодавствам. Серед таких методів можна виділити використання мультивалютного обліку, застосування системи трансфертного ціноутворення, а також дотримання міжнародних стандартів фінансової звітності.

Цифровізація та інновації у фінансових технологіях відкривають нові горизонти для оптимізації процесів обліку розрахунків. Використання автоматизованих систем обліку, блокчейн технологій та електронних платіжних систем значно підвищує швидкість і точність обробки фінансових даних, зменшуючи ймовірність помилок і шахрайства. Такі технології не тільки спрощують процеси, але й забезпечують більшу прозорість та надійність розрахунків.

Так для підкріплення важливості документування та обліку розрахунків наведемо послідовність дій щодо документування та обліку розрахунків за умови експорту продукції українським підприємством закордон (рис. 2).

Джерело: складено автором на основі [4–7, 10, 11, 15, 16].

Рис. 2. Послідовність документування та обліку розрахунку експорту

Таким чином, облік розрахунків у міжнародній торгівлі є складним і багатограним процесом, що потребує глибоких знань і професійного підходу. Від ефективності організації цього процесу залежить успіх міжнародних торгових операцій, що робить його важливим компонентом стратегічного управління компаніями, що працюють на глобальному ринку.

Документування та облік розрахунків у міжнародній торгівлі супроводжується різноманітними ризиками, які можуть впливати на ефективність та надійність торгових операцій. Зазначимо деякі з основних ризиків, з якими стикаються компанії [1, 2, 5, 6, 9, 10, 14–16]:

- курсові коливання можуть суттєво впливати на вартість товарів і послуг, що експортуються або імпортуються. Зміна валютного курсу між моментом укладення контракту і моментом платежу може призвести до фінансових втрат;
- ризик неплатоспроможності контрагента, коли покупець не виконує свої фінансові зобов'язання, що може статися через банкрутство, фінансові труднощі або шахрайські дії;
- затримки у здійсненні платежів можуть впливати на ліквідність компанії та її здатність виконувати свої фінансові зобов'язання, що може спричинити касові розриви та додаткові витрати на залучення фінансування;
- неточності або помилки в документах (інвойсах, коносаментях, сертифікатах тощо) можуть призвести до затримок у митному оформленні, неплатежів або суперечок між сторонами контракту;
- недотримання умов контракту, таких як терміни постачання, якість товарів або послуг, може призвести до фінансових втрат та юридичних суперечок;
- політична нестабільність, зміни в законодавстві або торгові обмеження можуть вплинути на можливість здійснення торгових операцій та виконання фінансових зобов'язань;
- невідповідність місцевим і міжнародним нормативним вимогам може призвести до штрафів, санкцій або заборони на діяльність, що включає порушення митних правил, податкового законодавства, стандартів якості тощо;
- у зв'язку з цифровізацією торгових операцій зростає ризик кібератак, що можуть призвести до втрати конфіденційних даних, фінансових втрат та порушення діяльності компанії;
- можливі затримки, пошкодження або втрата товару під час транспортування, що можуть спричинити фінансові втрати та невиконання умов контракту.

Також слід зазначити, що для мінімізації вказаних ризиків компанії можуть застосовувати наступні стратегії [1, 3, 6, 7, 9, 13–16]:

- використання форвардних контрактів і хеджування для зниження валютного ризику;
- оцінка кредитоспроможності контрагентів та використання акредитивів для зниження кредитного ризику;
- створення резервів ліквідності та управління грошовими потоками для зниження ризику затримки платежів;
- підвищення точності та перевірки документів для мінімізації ризику документальних помилок;
- включення чітких умов у контракти та страхування торгових ризиків;
- моніторинг політичної ситуації та розробка планів дій на випадок форс-мажорних обставин;
- відповідність нормативним вимогам та постійне навчання співробітників;
- впровадження систем кібербезпеки та регулярні аудити безпеки;
- страхування вантажів та вибір надійних транспортних партнерів.

Таким чином, усвідомлення та ефективне управління ризиками документування та обліку розрахунків у міжнародній торгівлі є важливим елементом успішного ведення бізнесу на глобальному ринку.

Висновки. Методика документування та обліку розрахунків у міжнародній торгівлі є ключовим елементом для забезпечення ефективності, прозорості та відповідності вимогам законодавства у процесі здійснення торгових операцій між країнами. В умовах сучасної глобалізації та цифровізації, компанії, які займаються міжнародною торгівлею, стикаються з низкою викликів, пов'язаних з управлінням фінансовими операціями та дотриманням міжнародних стандартів.

Основні висновки щодо методики документування та обліку розрахунків у міжнародній торгівлі включають:

- правильне документування всіх етапів міжнародної торгової угоди забезпечує прозорість і достовірність фінансових операцій, що включає комерційні інвойси, коносаменти, сертифікати походження та інші документи, що підтверджують поставку та оплату товарів і послуг;

- облік розрахунків у міжнародній торгівлі передбачає використання різних методів для мінімізації ризиків, таких як валютний, кредитний, документальний, політичний та регуляторний ризики, що включає застосування форвардних контрактів, акредитивів, страхування ризиків та впровадження систем кібербезпеки;

- дотримання міжнародних стандартів фінансової звітності та податкового законодавства є критично важливим для уникнення штрафів, санкцій та забезпечення репутації компанії на глобальному ринку;

- використання сучасних технологій, таких як автоматизовані системи обліку, блокчейн та електронні платіжні системи, значно підвищує ефективність та надійність процесів обліку розрахунків;

- для успішного управління розрахунками в міжнародній торгівлі необхідна наявність кваліфікованих фахівців, які мають глибокі знання у сфері бухгалтерського обліку, фінансів, міжнародного права та логістики;

- постійні зміни в міжнародному торговому середовищі вимагають від компаній гнучкості та готовності швидко реагувати на нові виклики, включаючи зміни в законодавстві, економічні кризи та технологічні інновації.

Таким чином, ефективна методика документування та обліку розрахунків у міжнародній торгівлі є невід'ємною складовою успішного ведення бізнесу на глобальному ринку. Вона забезпечує надійність фінансових операцій, мінімізує ризики та сприяє довгостроковій конкурентоспроможності компаній. Впровадження сучасних технологій та дотримання міжнародних стандартів дозволяє компаніям максимально використовувати можливості, які відкриваються в умовах глобалізації та цифровізації.

References

1. Desyatnyuk, O., Krysovatyu, A., Ptashchenko, O., Kyrylenko, O. (2024). Financial Security in the Conditions of Globalization: Strategies and Mechanisms for the Protection of National Interests. *Econ. Aff.*, Vol. 69 (Special Issue), P. 261–268. URL: <https://ndpublisher.in/admin/issues/EAv69n1z1.pdf>.

Література

1. Desyatnyuk O., Krysovatyu A., Ptashchenko O., Kyrylenko O. Financial Security in the Conditions of Globalization: Strategies and Mechanisms for the Protection of National Interests. *Econ. Aff.* 2024. Vol. 69 (Special Issue). P. 261–268. URL: <https://ndpublisher.in/admin/issues/EAv69n1z1.pdf>.

2. Krysovatyu, A., Ptashchenko, O., Kurtsev, O., Arutyunyan, O. (2024). The Concept of Inclusive Economy as a Component of Sustainable Development. *Problemy Ekorozwoju/Problems of Sustainable Development*, No. 1, P. 164–172. URL: <https://ph.pollub.pl/index.php/preko/article/view/5755/4346>.
3. Krysovatyu, A. et al. (2018). The fourth industrial revolution: changing directions of international investment flows: monograph. Ternopil: Yu.V. Osadtsa. 478 p.
4. Bohdan, T. P. (2014). Trendy hlobalnoho finansovoho rynku pid vplyvom borhovykh protsesiv u rozvynutykh krainakh [Global financial market trends under the influence of debt processes in developed countries]. *Finansy Ukrainy = Finances of Ukraine*, № 7, P. 31–48 [in Ukrainian].
5. Butynets, F. F., Zhyhlei, I. V., Parkhomenko, V. M. (2012). *Oblik i analiz zovnishnoekonomichnoi diialnosti: navch. posib* [Accounting and analysis of foreign economic activity: study guide]. Zhytomyr: Ruta. 462 p. [in Ukrainian].
6. Vasylenko, N. K. (2012). *Oblik i analiz finansovykh instrumentiv khedzhuvannia hroshovykh potokiv pidpriemstv: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stup. kand. ekon. nauk, spets.: 08.00.09.* [Accounting and analysis of financial instruments for hedging cash flows of enterprises: abstract of the dissertation for obtaining the scientific degree of candidate of economic sciences, specialty: 08.00.09]. Kyiv National University of Trade and Economics. 21 p. [in Ukrainian].
7. Hryshko, N. V., Lubenchenko, O. E. (2013). *Rehuliuвання zovnishnoekonomichnoi diialnosti v Ukraini ta nezaleznyi audyt* [Regulation of foreign economic activity in Ukraine and independent audit]. *Visnyk Chernihivskoho derzhavnoho tekhnologichnoho universytetu = Bulletin of the Chernihiv State University of Technology*, № 2 (66), P. 377–385 [in Ukrainian].
8. Desiatniuk, O., Krysovatyi, A., Ptashchenko, O. (2023). Rozvytok finansovoho instrumentarii biznesu v umovakh tsyfrovoyi inkluzii [Development of business financial instruments in conditions of digital inclusion]. *Zhurnal stratehichnykh ekonomichnykh doslidzhen = Journal of Strategic Economic Research*, № 6 (17), P. 28–37. URL: <https://econ-vistnyk.knutd.edu.ua/wp-content/uploads/sites/17/2024/>
2. Krysovatyu A., Ptashchenko O., Kurtsev O., Arutyunyan O. The Concept of Inclusive Economy as a Component of Sustainable Development. *Problemy Ekorozwoju/Problems of Sustainable Development*. 2024. No. 1. P. 164–172. URL: <https://ph.pollub.pl/index.php/preko/article/view/5755/4346>.
3. Krysovatyu A. et al. The fourth industrial revolution: changing directions of international investment flows: monograph. Ternopil: Yu.V. Osadtsa, 2018. 478 p.
4. Богдан Т. П. Тренди глобального фінансового ринку під впливом боргових процесів у розвинутих країнах. *Фінанси України*. 2014. № 7. С. 31–48.
5. Бутинець Ф. Ф., Жиглей І. В., Пархоменко В. М. Облік і аналіз зовнішньоекономічної діяльності: навч. посіб. Житомир: Рута, 2012. 462 с.
6. Василенко Н. К. Облік і аналіз фінансових інструментів хеджування грошових потоків підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. екон. наук, спец.: 08.00.09. К.: Київський нац. торговельно-екон. ун-т, 2012. 21 с.
7. Гришко Н. В., Лубенченко О. Е. Регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні та незалежний аудит. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету*. 2013. № 2 (66). С. 377–385.
8. Десятнюк О., Крисоватий А., Птащенко О. Розвиток фінансового інструментарію бізнесу в умовах цифрової інклюзії. *Журнал стратегічних економічних досліджень*. 2023. № 6 (17). С. 28–37. URL: <https://econ-vistnyk.knutd.edu.ua/wp-content/uploads/sites/17/2024/>

- edu.ua/wp-content/uploads/sites/17/2024/03/6-2023-03/6-2023-3.pdf [in Ukrainian].
9. Ozel, D. M. Ryzyky u zovnishnii torhivli ta yikh vplyv na orhanizatsiiu ta zdiisnennia mizhnarodnykh rozrakhunkiv [Risks in foreign trade and their impact on the organization and implementation of international settlements]. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/34876/111-Ozel.pdf?sequence=1> [in Ukrainian].
10. Panasiuk, V. M., Melnychuk, I. V., Ometsinska, I. Ya. (2024). Oblik ta opodatkovannia v internet-biznesi: perspektyvy rozvytku ta vyklyky [Accounting and taxation in Internet business: prospects for development and challenges]. *Biznes Inform = Business Inform*, № 1, P. 258–266. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-1-258-266> [in Ukrainian].
11. Panasiuk, V., Ptashchenko, O., Klak, O., Trubitsyna, O. (2023). Eksportno-importni operatsii: realii obliku i opodatkovannia v umovakh voiennoho stanu [Export-import operations: realities of accounting and taxation under martial law]. *Zhurnal stratehichnykh ekonomichnykh doslidzhen = Journal of strategic economic research*, № 1 (12), P. 25–34. URL: <https://econ-vistnyk.knutd.edu.ua/wp-content/uploads/sites/17/2023/07/1-2023-3.pdf> [in Ukrainian].
12. Ptashchenko, O., Pastushenko, A., Imnadze, I., Soldatova, A. (2021). Tendentsii rozvytku hlobalnykh rynkiv v umovakh tsyfrovizatsii [Trends in the development of global markets in conditions of digitalization]. *Visnyk Skhidnoukrainskoho natsionalnoho universytetu im. V. Dalia = Bulletin of the Eastern Ukrainian National University named after V. Dalia*, Vol. 6 (270), P. 125–128. DOI: 10.33216/1998-7927-2021-270-6-125-128. URL: <http://visnik.snu.edu.ua/index.php/VisnikSNU/issue/view/26> [in Ukrainian].
13. Ptashchenko, O., Reznikova, N., Ivashchenko, O. (2023). Mizhnarodni stratehichni aliansy v umovakh tsyfrovyykh transformatsii i rozvytku rynku danykh [International strategic alliances in the context of digital transformation and data market development]. *European scientific journal of Economic and Financial innovation*, № 2 (12), P. 214–227. DOI: <https://doi.org/10.32750/2023-0218>. URL: <https://journal.eae.com.ua/index.php/journal/article/view/250> [in Ukrainian].
- 03/6-2023-3.pdf.
9. Озель Д. М. Ризики у зовнішній торгівлі та їх вплив на організацію та здійснення міжнародних розрахунків. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/34876/111-Ozel.pdf?sequence=1>.
10. Панасюк В. М., Мельничук І. В., Омецінська І. Я. Облік та оподаткування в інтернет-бізнесі: перспективи розвитку та виклики. *Бізнес Інформ*. 2024. № 1. С. 258–266. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-1-258-266>.
11. Панасюк В., Птащенко О., Клак О., Трубіцина О. Експортно-імпортні операції: реалії обліку і оподаткування в умовах воєнного стану. *Журнал стратегічних економічних досліджень*. 2023. № 1 (12). С. 25–34. URL: <https://econ-vistnyk.knutd.edu.ua/wp-content/uploads/sites/17/2023/07/1-2023-3.pdf>.
12. Птащенко О., Пастушенко А., Імнадзе І., Солдатова А. Тенденції розвитку глобальних ринків в умовах цифровізації. *Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля*. 2021. Вип. 6 (270). С. 125–128. DOI: 10.33216/1998-7927-2021-270-6-125-128. URL: <http://visnik.snu.edu.ua/index.php/VisnikSNU/issue/view/26>.
13. Птащенко О., Резнікова Н., Іващенко О. Міжнародні стратегічні альянси в умовах цифрових трансформацій і розвитку ринку даних. *European scientific journal of Economic and Financial innovation*. 2023. № 2 (12). С. 214–227. DOI: <https://doi.org/10.32750/2023-0218>. URL: <https://journal.eae.com.ua/index.php/journal/article/view/250>.

14. Sviderska, A. V. (2016). Upravlinnia ryzykamy zovnishnoekonomichnoi diialnosti pidpryiemstva: dysertatsiia na zdobuttia naukovooho stupenia kandydata ekonomichnykh nauk; spetsialnist 08.00.04 – ekonomika ta upravlinnia pidpryiemstvamy (za vydamy diialnosti) [Management of the risks of foreign economic activity of the enterprise: thesis for obtaining the scientific degree of Candidate of Economic Sciences; specialty 08.00.04 – economics and enterprise management (by type of activity)]. Khmelnytskyi. 290 p. [in Ukrainian].
14. Свідерська А. В. Управління ризиками зовнішньоекономічної діяльності підприємства: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук; спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами діяльності). Хмельницький, 2016. 290 с.
15. Sysiuk, S. V. (2015). Otsinka ta strakhuvannia ryzykiv u zovnishnoekonomichnii diialnosti: oblikovyi aspekt [Assessment and insurance of risks in foreign economic activity: accounting aspect]. *Visnyk ZhDTU = Bulletin of ZHTU*, № 2 (72), P. 86–90 [in Ukrainian].
15. Сисюк С. В. Оцінка та страхування ризиків у зовнішньоекономічній діяльності: обліковий аспект. *Вісник ЖДТУ*. 2015. № 2 (72). С. 86–90.
16. Tiurina, N. M., Karvatska, N. S. (2012). Zovnishnoekonomichna diialnist pidpryiemstva: navch. posib. [Foreign economic activity of the enterprise: study guide]. Kyiv: Tsentр uchbovoi literatury. P. 395–419 [in Ukrainian].
16. Тюріна Н. М., Карвацька Н. С. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. С. 395–419.